

ks. Jerzy Kułaczkowski

Uniwersytet Rzeszowski

Aspekty metodologiczne pedagogiki rodziny

Złożony i wieloaspektowy przedmiot pedagogiki rodziny, którym jest wychowanie w rodzinie (S. Kawula, 2004, s. 34–42), wyznacza w decydującej mierze metodę, czyli sposób jego poznawania (A. de Tchorzewski, 2004, s. 57–58). Określenie natury i rodzaju potrzebnych do tego metod jest zadaniem dyscypliny naukowej, jaką jest metodologia nauk¹, zwłaszcza jej subdyscypliny, jaką jest metodologia badań naukowych. Zajmuje się ona szczegółowymi prawidłami badań naukowych², czyli zalecanymi i stosowanymi w tych badaniach zasadami i sposobami postępowania badawczego. Zasady, czyli reguły lub normy takiego postępowania, to najogólniejsze dyrektywy (zalecenia) mające na celu ułatwienie w miarę skutecznego przeprowadzania badań naukowych. Natomiast sposoby postępowania badawczego to mniej lub bardziej skonkretyzowane procedury (strategie) gromadzenia i opracowania interesujących badacza wyników (materiału badawczego). Sposoby te noszą nazwę metod (M. Łobocki, 2006, s. 13–14).

W najogólniejszym znaczeniu metoda to świadomie i systematycznie stosowany sposób, wzorcowy dobór i układ elementarnych czynności, który pozwala skutecznie i ekonomicznie osiągnąć cel tego działania. Dlatego pod pojęciem metody naukowej można rozumieć:

- tok operacji przy stawianiu problemu, ich rozwiązywaniu oraz uzasadnianiu i systematyzowaniu odpowiedzi,
- zespół założeń przyjętych jako ramy czy wytyczne działania,
- ogół czynności i środków zastosowanych do sprawnego osiągnięcia rezultatów badania (S. Kamiński, 1981, s. 184).

Ten ostatni aspekt jest zazwyczaj utożsamiany ściśle z metodą naukową. Ponieważ metoda uprawiania nauki odznacza się wielostronną użytecznością i dużym walorem dydaktycznym,

¹ Metodologia jest nauką o metodach. Jest metanauką, czyli nauką o nauce, rozwijaną w powiązaniu z logiką, teorią poznania, filozofią nauki, naukoznawstwem, historią nauki, psychologią nauki czy socjologią nauki. Ogólna metodologia nauk zajmuje się sposobami prowadzenia działalności naukowej.

² Pod pojęciem badań naukowych należy rozumieć ogół czynności w obrębie pracy naukowej od powzięcia i ustalenia problemu aż do opracowania materiałów (J. Pieter, 1967, s. 159). Dlatego badania naukowe charakteryzują się ściśle określonym przebiegiem. Obejmują one kilka etapów czy, inaczej określając, następujących po sobie faz procesu badawczego: zaistnienie sytuacji problemowej, sformułowanie problemów i hipotez, wybór i konstruowanie narzędzi badawczych, dobór badanych osób, przeprowadzenie badań, opracowanie ich wyników. Etapy te i czynności w nich dokonywane są regulowane przez odpowiednie prawidła.

zasadnym jest traktowanie jej jako najbardziej istotnego sprawdzianu naukowości. Przedstawia ona także to, co jest najbardziej wspólne dla wszystkich typów poznania naukowego. Przyjmuje się, że metody działalności naukowej obejmują trzy obszary:

- tworzenia systemów naukowych: pojęć, praw, teorii, co związane jest z opisywaniem, wyjaśnianiem, definiowaniem, klasyfikowaniem, sprawdzaniem, kontrolowaniem, uzasadnianiem twierdzeń i prognozowaniem;
- empirycznych badań naukowych;
- ujmowania, wyrażania i utrwalania osiągnięć nauki w formie mówionej, pisanej czy obrazowej (S. Palka, 2003, s. 14).

Z racji wyróżnienia zasad i sposobów badań stosowanych lub postulowanych (zalecanych) w poszczególnych dyscyplinach naukowych, metodologia badań naukowych może być uprawiana na dwa sposoby: opisowy lub normatywny.

Metodologia uprawiana w sposób opisowy zajmuje się głównie opisem i analizą faktycznie zastosowanych sposobów w postępowaniu badawczym na przykładzie dotychczas przeprowadzonych badań w określonej dziedzinie nauki.

Natomiast metodologia uprawiana w sposób normatywny próbuje ustalić zasady i sposoby postępowania głównie w znaczeniu postulatycznym, czyli formułuje teoretyczne założenia czy przesłanki istotne dla danego rodzaju badań. Bardziej określa reguły, jak w jakich sytuacjach należy postępować, niż opisuje, kto i w jakich okolicznościach jakie metody stosował. Dlatego zajmuje się ona głównie opracowaniem teoretycznych założeń istotnych z punktu widzenia wartości poznawczej badań możliwych do przeprowadzenia.

Wydaje się, że współcześnie konieczne jest uprawianie metodologii w sposób łączny, czyli opisowo-normatywny. W tak rozumianej metodologii dokonuje się – na przykładzie konkretnych badań – prezentacji zarówno stosowanych, jak i postulowanych reguł postępowania badawczego. Przedstawia się także krytyczne uwagi pod adresem już przeprowadzonych badań i założeń teoretycznych, które się nie potwierdziły lub okazały mało zasadne czy całkowicie błędne.

Uwzględniając powyższe stwierdzenia, można przyjąć, że prowadzenie badań z zakresu pedagogiki rodziny, które są elementem badań pedagogicznych³, wymaga przyjęcia pewnej metodologii. W metodologii pedagogiki poddaje się analizie, z jednej strony, czynności poznawania badawczego w pedagogice, z drugiej zaś wytwory tego poznawania. Metodologia ta określa sposoby rozwiązywania problemów badawczych w zakresie pedagogiki i zależy od orientacji przyjętych przez badaczy tej dyscypliny (J. Gnitecki, 2006a, s. 29-74). Przyjęcie określonej orientacji decyduje o sposobie poznawania rzeczywistości, funkcjonowania badawczego i uogólniania wyników badań⁴.

³ Badania pedagogiczne to zespoły (ciągi) planowych i systematycznych działań służących gromadzeniu (zdobywaniu, zbieraniu), analizowaniu i interpretowaniu danych niezbędnych do rozwiązywania problemów dotyczących faktów, zjawisk i procesów z zakresu wychowania. Przyjawszy, że problemy są pytaniami, można zdefiniować badania pedagogiczne jako zespoły planowych i systematycznych działań służących gromadzeniu danych niezbędnych do udzielenia odpowiedzi na pytania badawcze dotyczące faktów, zjawisk i procesów z dziedziny wychowywania (S. Palka, 2003, s. 16).

⁴ W naukach pedagogicznych dominują dwie orientacje: przyrodnicza (społeczna) i humanistyczna. Badacze przyjmujący orientację przyrodniczą, związaną z założeniami realizmu epistemologicznego, akceptują stanowisko, że podmiot poznający może stać poza poznawaną rzeczywistością. Dlatego możliwy jest obiektywizm poznawczy i można generalizować wyjaśnienia na zdarzenia w różnym czasie; zachowania i działania przebiegają według stałych reguł, więc można je poznawać w sposób przyrodniczy. Celem badań jest opis oraz wyjaśnianie badanych zjawisk i procesów, czemu służą

Biorąc pod uwagę to, że pedagogika rodziny jest subdyscypliną pedagogiczną, można wyróżnić trzy jej podstawowe płaszczyzny badawcze.

I. Pierwsza z tych płaszczyzn dotyczy prowadzenia badań odnoszących się do genezy pedagogiki rodziny, ustalających podstawowe cechy statusu naukowego tej subdyscypliny jako nauki, określających i precyzujących istotne pojęcia dla pedagogiki rodziny, takie jak: natura rodziny, jej struktura, specyfika rodziny jako środowiska wychowawczego, podmiotowość rodziców jako wychowawców, niepodważalność prawa rodziców do wychowania swoich dzieci, istota i źródła autorytetu rodzicielskiego, podmiotowość i wartość dziecka, płaszczyzny wychowania dziecka, metody i środki wychowania dziecka w rodzinie, zasady wychowawcze, postawy rodzicielskie, role rodzicielskie, pedagogizacja rodziców czy zakres współpracy wychowawczej rodziców z różnymi instytucjami społecznymi. Badania te mają na celu także ustalenie możliwości zastosowania konstruktów teoretycznych z innych nauk (np. filozofii, psychologii, socjologii, teologii) do pedagogiki rodziny.

Ponieważ pedagogika jest zarówno nauką teoretyczną, jak i praktyczną (możliwości praktycznego stosowania wiedzy teoretycznej stanowią o jej wartości społecznej), mającą cechy dyscypliny przyrodniczej (społecznej) i humanistycznej, o czym decyduje specyfika faktów, zjawisk i procesów pedagogicznych, oraz wykorzystującą twórczo dorobek nauk pokrewnych i ten dorobek scalającą, dlatego ważne i potrzebne staje się na tej płaszczyźnie badań tworzenie modeli wychowawczego funkcjonowania rodziny⁵. Modele te następnie mogłyby być sprawdzane w badaniach empirycznych.

Podstawową metodą w tego typu badaniach powinna być metoda dedukcyjna, która polega na stawianiu i dowodzeniu tez w sposób całkowicie rozumowy. Przyjmując jakieś założenia (czyli zdania akceptowane bez dowodu i nie na podstawie doświadczenia), na mocy związków formalnych wyprowadza się z nich twierdzenia, czyli zdania wywnioskowane na podstawie tych założeń. Dlatego wyniki badań prowadzonych za pomocą metody dedukcyjnej mają charakter systemu dedukcyjnego (Z. Hajduk, 2007, s. 87-101).

II. Drugą płaszczyznę badawczą w pedagogice rodziny stanowią badania dotyczące współcześnie realizowanej pedagogii w rodzinie, w danym miejscu i czasie oraz w danych uwarunkowaniach. Badania te mają odpowiedzieć na pytanie o obecny stan wychowania

badania związane z liczeniem i mierzaniem; sprzyja temu standaryzacja technik i narzędzi badawczych oraz operacjonalizacja problemów (zmiennych). Stosowane są tu narzędzia skonstruowane do wielokrotnego użytku (wystandaryzowane). Badacz-przyrodnik stara się obserwować, liczyć, mierzyć i porządkować badane zjawiska według przyjętego modelu teoretycznego. Badacze przyjmujący orientację humanistyczną uznają, że świat ducha i kultury jest odmienny od świata przyrody, podmiot i przedmiot poznania są obustronnie uwarunkowane, wartości determinują to, co ma być poznawane, a celem badania jest rozumienie i interpretacja, badania mają charakter całościowy, duże znaczenie ma kontekst, wyjaśnienia odnoszą się do jednego miejsca i czasu, mogą być stosowane elastyczne sposoby gromadzenia danych, nie stosuje się ustrukturyzowanych metod i narzędzi badawczych, wykorzystuje się doświadczenia hermeneutyki, fenomenologii, filozofii dialogu, interakcjonizmu symbolicznego, podejście jakościowe, empatię i introspekcję, stara się badać od wewnątrz. Badacz humanista usiłuje słuchać, prowadzić dialog, wczuwać się w stany psychiczne badanych osób oraz je rozumieć, nie kierując się wcześniej przyjętym modelem teoretycznym (S. Palka, 2003, s. 19-20).

⁵ Model jest teoretyczną i schematyczną konstrukcją, która przedstawia ludzkie zachowania, służy za przykład i przedmiot odniesień ocen oraz ma praktyczne cele (Z. Tyszka, A. Wachowiak, 1997, s. 59-60). Tak więc model jest obrazem pewnego pożądanego stanu rzeczy, o którym wiadomo, że w rzeczywistości nie występuje, a który służy do oceny zjawisk i stanów rzeczy zachodzących rzeczywiście. Jest jakby wcieleniem pewnych wartości, czymś, co się naśladuje (J. Szczepański, 1972, s. 102; M. Winiarski, 1999, s. 141-143; S. Nowak, 2007, s. 444-447).

w rodzinie. Przydatne do tego celu są badania empiryczne⁶, opierające się na metodach indukcyjnych, czyli sposobach dochodzenia do twierdzeń i ich uzasadniania przez dane doświadczenia, które wyjaśniają (S. Kamiński, 1981, s. 188; J. Gnitecki, 2006c, s. 140).

W pedagogice są przyjmowane różne rodzaje badań procesu wychowania (J. Gnitecki, 2006b). Podziały badań ze względu na przyjmowane kryteria mają charakter bardziej typologii niż klasyfikacji, ponieważ te rodzaje badań są z sobą powiązane, a ich zakresy znaczeniowe w pewnej części się pokrywają. Współcześnie z racji złożoności zjawisk, a do takich można zaliczyć wieloaspektowość wychowania w rodzinie, szczególnie wartościowe w badaniach pedagogicznych jest podejście pluralistyczne, co oznacza, że nie można ograniczać się jedynie do jednego rodzaju badań danych zjawisk, faktów czy procesów (Z. Tyszką, 1991, s. 261–274; 2004, s. 25–33). W badaniu wychowania w rodzinie różne rodzaje badań powinny się wzajemnie uzupełniać. Dlatego w pluralistycznym podejściu badawczym nie można nastawiać się jedynie na dokładny pomiar faktów czy zjawisk, które interesują badacza, lecz także na szczegółowy ich opis i interpretację wraz z kontekstem sytuacyjnym, i to w podwójnym wymiarze: jednostkowym i społecznym. Dopiero poznanie tego kontekstu nadaje właściwy sens badanym zjawiskom. Takie podejście ma swoje uzasadnienie w tym, że poznawana rzeczywistość nie jest jednorodna, a między przedmiotem badania i metodą poznania powinna zachodzić relacja odpowiedności. Daje to szansę dokładniejszego i bardziej niezawodnego wnikania w skomplikowane i intymne sprawy życia rodzinnego, jakim jest wychowanie w rodzinie, a przez to bardziej dokładnej charakterystyki mechanizmu współzależności badanych zmiennych. Stąd też w badaniach dotyczących wychowania w rodzinie należy posługiwać się jednocześnie wieloma metodami badawczymi.

Uwzględniając fakt, że współczesne wychowanie w rodzinie jest w pewnej mierze rezultatem przeszłych wydarzeń, zasadne jest w badaniach tego wychowania odwołanie się w pierw do metody historyczno-porównawczej, która dotyczy faktów wychowawczych mających miejsce w przeszłości (R. Podgórski, 2007, s. 182). Metoda ta polega na badaniu dziejów człowieka i jego aktywności, wytworów działalności ludzkiej, którymi są źródła historyczne (B. Łuczyńska, 1998, s. 121–134; Z. Hajduk, 2007, s. 134–135; S. Palka, 2006, s. 72–73; K. Rubacha, 2008, s. 337–342), przedstawiające wychowanie w rodzinie na danym etapie historycznym ludzkości. Celem tej metody jest nie tylko prezentacja faktów wychowawczych, które miały miejsce w przeszłości, ale przez analizę konkretnych warunków historycznych rozpatrywanie ich także w aspekcie przyczynowo-skutkowym, co ma prowadzić do ich uogólnienia i wskazania prawidłowości ich przebiegu, oraz wyciąganie wniosków na przyszłość (K. Żegnałek, 2008, s. 266). Porównując przebieg zjawisk wychowawczych, można odkryć ich rozwój w czasie (A. Maszke, 2008, s. 166). Badania z zakresu historii wychowania w rodzinie koncentrują się głównie na poznaniu przemian

⁶ Przyczyną wyodrębnienia pedagogicznych badań empirycznych są założenia ontologiczne i epistemologiczne (J. Gnitecki, 2006c, s. 141–158). Z tego punktu widzenia badania te można podzielić na dwa rodzaje. Pierwszy rodzaj to badania ilościowe, służące opisowi i wyjaśnieniu danego zjawiska pedagogicznego, które wzorują się na modelu badań przyrodniczych (nauki społeczne, zwłaszcza socjologia i psychologia, biorą wzorce z nauk przyrodniczych) (A. Maszke, 2008, s. 70–73). Drugi rodzaj to badania jakościowe, które służą rozumieniu i interpretowaniu zjawiska pedagogicznego oraz wzorują się na modelu badań humanistycznych (S. Palka, 2003, s. 17; D. Silverman, 2008). Coraz częściej przyjmuje się, że najbardziej wartościowe epistemologicznie są te badania pedagogiczne, które łączą z sobą oba rodzaje badań, czyli ilościowe i jakościowe (H.-H. Krüger, 2005, s. 185; D. Silverman, 2009, s. 62–64).

rodziny jako środowiska wychowawczego (K. Jakubiak, 2004, s. 92). Ma to służyć pogłębieniu refleksji i lepszemu zrozumieniu obecnego wychowania w rodzinie. Dzięki temu można uzyskać odpowiedź na pytania: Jak wychowywano w rodzinie w przeszłości? Co pozostało z tego we współczesnym wychowaniu w danym środowisku?

Ważną metodą badawczą w pedagogice rodziny jest eksperyment polegający na obserwowaniu zmian w ściśle określonym wychowaniu w rodzinie pod wpływem celowo wprowadzonego bodźca, którego działanie zamierza się stwierdzić (W. Goriszewski, 2000, s. 126–127). Najpierw wywoływane jest zdarzenie, potem następuje jego przebieg i obserwacja skutków tego zdarzenia. Dlatego eksperyment to dowolne wywołanie zjawiska w określonych warunkach dla dokonania obserwacji (eksperyment tym różni się od obserwacji, że dzięki niemu bada się zjawiska, na których powstanie i przebieg się wpływa) (Z. Hajduk, 2007, s. 119). W tej metodzie badawczej można zamiast wprowadzania nowego bodźca zmodyfikować, tzn. zwiększyć lub zmniejszyć siłę działającego już bodźca w celu stwierdzenia rezultatu tej zmiany w stosunku do badanej sytuacji wychowawczej. Odmianą tej metody jest eksperyment naturalny. Ten typ eksperymentu charakteryzuje się oczekiwaniem na spontaniczne wystąpienie nowego zjawiska, którego wpływ na wychowanie w rodzinie zamierza się zbadać (A. Góralski, 1994, s. 89).

Metodę eksperymentu stosuje się głównie do badania o małym zasięgu. Ta metoda badawcza jest szczególnie przydatna w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie o to, co wpłynęło na proces wychowania w rodzinie, tzn. jej celem jest ustalenie różnego rodzaju zależności między zmiennymi niezależnymi i zależnymi (K. Rubacha, 2008, s. 344; E. Babbie, 2008, s. 253), czyli określonymi czynnikami oddziaływać a ich następstwami w sferze wychowania dziecka. Najważniejszym warunkiem poprawności tej metody badawczej jest szczegółowy i wielostronny opis zmiennych zależnych, a nie szczegółowa analiza zmiennych niezależnych. Są to więc badania weryfikacyjne.

Inną metodą badawczą wykorzystaną w pedagogice rodziny jest metoda statystyczna, która polega na liczbowym ujmowaniu faktów pedagogicznych (K. Rubacha, 2008, s. 202–258). Opisując pobieżnie dużą liczbę badanych przypadków, odnosi się ona do zjawisk masowych (A. Góralski, 1987; S. Juszczak, 2001, s. 110; T. Zimny, 2007, s. 14). Jest to więc metoda typowo ilościowa (J. Łabiec, 1994). Metoda statystyczna jest charakterystyczna dla badań diagnostycznych, które odnoszą się do opisu określonych cech lub dynamiki funkcjonowania faktów pedagogicznych bez głębszego wnikania w istniejące między nimi relacje. Pokazuje nasilenie i częstotliwość występowania danego faktu wychowawczego w rodzinie na tle szerszego kręgu społecznego, czyli jaki jest jego zasięg. Metodą tą można także wykryć przyczynowe lub strukturalne powiązania zjawisk i cech wychowania w rodzinie, o ile dane zjawisko występuje po innym zjawisku lub jednocześnie z nim. Kolejną metodą badań w pedagogice rodziny jest metoda monograficzna. Metoda ta polega na systematycznym badaniu dowolnej społeczności lub instytucji w ich naturalnym i społecznym środowisku, z uwzględnieniem wszystkich zjawisk, jakie zachodzą w badanym obiekcie oraz istniejących między nimi relacji, występujących prawidłowości i specyficznych cech (B. Turlejska, 1998, s. 75–87; J. Sztumski, 2005, s. 120). Cechą charakterystyczną tej metody jest dążenie do gruntownego, czyli jak najbardziej wszechstronnego i pełnego poznania działalności wychowawczej danego środowiska czy instytucji wychowawczej, jej struktury, zasad i efektywności wychowania, z myślą o ich doskonaleniu, opracowaniu koncepcji ulepszenia i prognoz rozwojowych (T. Pilch, T. Bauman, 2001, s. 76; A. Maszke, 2008, s. 160). Tak więc w odniesieniu do rodziny metoda monograficzna

polega na bardzo dogłębnym i wieloaspektowym opisie jednej rodziny w jej funkcji wychowawczej, z uwzględnieniem jej dziejów i tła społecznego (K. Żegnałek, 2008, s. 160). Metoda ta opisuje bardzo dokładnie i możliwie wszechstronnie jeden przypadek: konkretną rodzinę w jej działaniu wychowawczym. Metoda monograficzna najlepiej oddaje złożony charakter wychowania w rodzinie i dlatego jest szczególnie ważna w badaniach nad pedagogiką rodziny.

Jeszcze inną metodą badawczą w pedagogice rodziny jest metoda typologiczna, która polega na klasyfikacji i wyborze różnych rodzajów wychowania w rodzinie lub cech tego wychowania. Celem takich działań jest redukcja nietypowych przypadków (czyli takich, które rzadko się powtarzają, zanikają lub z określonych względów są mniej ważne), mająca na celu wyróżnienie podstawowych typów wychowawczych rodzin lub cech tych typów. Każdej z metod badawczych można przyporządkować określone techniki badawcze, które można rozumieć jako konkretne środki techniczne umożliwiające przeprowadzenie badań.

Wszystkie metody empiryczne, którymi posługuje się pedagogika rodziny, mają na celu pokazanie realnego, czyli rzeczywistego stanu wychowania we współczesnej rodzinie.

- III. Trzecia płaszczyzna badawcza pedagogiki rodziny dotyczy wykorzystania wyników badań empirycznych dla stałego udoskonalania wychowania w rodzinie oraz tworzenia programów, które służyłyby pomocą dla opracowywania modeli działań wobec rodziny ze strony polityki społecznej i szeroko rozumianej pracy socjalnej (Z. Tyszka, 1990, s. 199–203; 1991, s. 252–260; Pełnomocnik Rządu do Spraw Rodziny, 2000). Chodzi o wskazanie, co i jak należy czynić, aby wspomóc rodzinę w wychowywaniu dzieci. Ważnym aspektem tych badań jest także możliwość ujmowania i utrwalania w różnej formie (głównie publikacji naukowych) osiągnięć badawczych pedagogiki rodziny oraz zwrócenie uwagi na współpracę badawczą ośrodków akademickich zajmujących się pedagogiką rodziny.

Z racji złożoności i wieloaspektowości przedmiotu badań, jakim jest wychowanie w rodzinie, metodologia pedagogiki rodziny zwraca uwagę na konieczność współpracy pedagogiki rodziny w zakresie prowadzenia badań naukowych w wymiarze wewnętrznym (czyli z innymi dyscyplinami pedagogicznymi) oraz zewnętrznym (czyli z dyscyplinami zaliczanymi do innych dziedzin naukowych). W dziedzinie nauk przyrodniczych należy wymienić takie dyscypliny, jak biologia, medycyna czy zdrowie publiczne. Za najważniejsze nauki humanistyczne, z którymi powinna współpracować pedagogika rodziny, należy uznać: filozofię (zwłaszcza antropologię i etykę), socjologię, psychologię, demografię, ekonomię i politologię (S. Palka, 2010, s. 338–353). Z dziedziny nauk teologicznych pedagogika rodziny może czerpać normy, wartości i zasady dotyczące wychowania (M. Nowak, 2008; S. Palka, 2004), które mogą być zastosowane także do działań wychowawczych w rodzinie.

Wychowanie w rodzinie jest zjawiskiem złożonym i mającym wiele aspektów. Obecnie zjawisko to podlega stałym i intensywnym przeobrażeniom, których następstw nie można ustalić z całkowitą pewnością. Biorąc ponadto pod uwagę ogromną rolę rodziny w kształtowaniu osobowości człowieka, jak najbardziej zasadne jest dążenie do prowadzenia świadomej, metodycznej i systematycznej refleksji nad procesem wychowania dziecka w rodzinie. Refleksja taka możliwa jest tylko w odpowiedniej formie, którą stwarza subdyscyplina pedagogiczna, jaką jest pedagogika rodziny. Daje ona szansę na poznanie obiektywnej prawdy o tej części rzeczywistości i równocześnie przyjscia z konkretną pomocą rodzinie w jej pedagogii. Z tych względów pedagogika rodziny zasługuje na szczególne uznanie.

Bibliografia

- Babbie, E. (2008). *Podstawy badań społecznych*. W. Betkiewicz i in. (tłum.). Warszawa.
- Gnitecki, J. (2006a). Orientacje metodologiczne we współczesnej pedagogice. W: D. Kubinowski, M. Nowak (red.). *Metodologia pedagogiki zorientowanej humanistycznie*. Kraków.
- Gnitecki, J. (2006b). *Wprowadzenie do metod badań w naukach pedagogicznych*. Poznań.
- Gnitecki, J. (2006c). *Wstęp do ogólnej metodologii badań w naukach pedagogicznych. Status metodologiczny nauk pedagogicznych*. T. I. Poznań.
- Goriszewski, W. (2000). *Podstawy metodologiczne badań pedagogicznych*. Warszawa.
- Góralski, A. (1987). *Metody opisu i wnioskowania statystycznego w psychologii i pedagogice*. Warszawa.
- Góralski, A. (1994). *Metody badań pedagogicznych*. Warszawa.
- Hajduk, Z. (2007). *Ogólna metodologia nauk*. Lublin.
- Jakubiak, K. (2004). Rodzina polska w dziejach nowożytnych i najnowszych jako przedmiot badań historii wychowania. W: A. Janke (red.). *Pedagogika rodziny na progu XXI wieku*. Toruń.
- Juszczyk, S. (2001). *Statystyka dla pedagogów*. Toruń.
- Kamiński, S. (1981). *Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk*. Lublin.
- Kawula, S. (2004). Aspekt pedagogiczny refleksji i badań nad rodziną – uwag kilka. W: A. Janke (red.). *Pedagogika rodziny na progu XXI wieku*. Toruń.
- Krüger, H.-H. (2005). *Wprowadzenie w teorie i metody badawcze nauk o wychowaniu*. D. Sztobryn (tłum.). Gdańsk.
- Łabiec, J. (1994). *Elementy statystyki dla pedagogów*. Olsztyn.
- Łobocki, M. (2006). *Metody i techniki badań pedagogicznych*. Kraków.
- Łuczyńska, B. (1998). Badania historyczne w pedagogice. W: S. Palka (red.). *Orientacje w metodologii badań pedagogicznych*. Kraków.
- Maszke, A. (2008). *Metody i techniki badań pedagogicznych*. Rzeszów.
- Nowak, S. (2007). *Metodologia badań społecznych*. Warszawa.
- Nowak, M. (2008). *Teorie i koncepcje wychowania*. Warszawa.
- Palka, S. (2003). *Pedagogika w stanie tworzenia*. Kraków.
- Palka, S. (2006). *Metodologia. Badania. Praktyka pedagogiczna*. Gdańsk.
- Palka, S. (2010). Badania z pogranicza pedagogiki i innych nauk. W: S. Palka (red.). *Podstawy metodologii badań w pedagogice*. Gdańsk.
- Palka, S. (red.) (2004). *Pogranicza pedagogiki i nauk pomocniczych*. Kraków.
- Pełnomocnik Rządu do Spraw Rodziny. (2000). *Polityka prorodzinna państwa*. Warszawa.
- Pieter, J. (1967). *Ogólna metodologia pracy naukowej*. Wrocław – Warszawa.
- Pilch T., Bauman, T. (2001). *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*. Warszawa.
- Podgórski, R. (2007). *Metodologia badań społecznych*. Bydgoszcz – Olsztyn.
- Rubacha, K. (2008). *Metodologia badań nad edukacją*. Warszawa.
- Silverman, D. (2008). *Prowadzenie badań jakościowych*. J. Ostrowska (tłum.). Warszawa.
- Silverman, D. (2009). *Interpretacja danych jakościowych*. M. Głowacka-Grajper, J. Ostrowska (tłum.). Warszawa.
- Szczepański, J. (1972). *Elementarne pojęcia socjologii*. Warszawa.
- Sztumski, J. (2005). *Wstęp do metod i technik badań społecznych*. Katowice.
- Tchorzewski, A. de (2004). Obszary refleksji i badań pedagogicznych nad rodziną. W: A. Janke (red.). *Pedagogika rodziny na progu XXI wieku*. Toruń.
- Turlejska, B. (1998). Monografia pedagogiczna i studium przypadku. W: S. Palka (red.). *Orientacje w metodologii badań pedagogicznych*. Kraków.

- Tyszka, Z. (1990). Specyfika praktycznych zastosowań badania rodziny i ich usprawnianie. W: Z. Tyszka (red.). *Poznańska szkoła badań nad rodziną*. Poznań.
- Tyszka, Z. (1991). *Z metodologii badań socjologicznych nad rodziną*. Poznań.
- Tyszka, Z. (2004). Przedmiot i metodologia pedagogiki rodziny. Sugestie z punktu widzenia poznańskiej szkoły badań nad rodziną. W: A. Janke (red.). *Pedagogika rodziny na progu XXI wieku*. Toruń.
- Tyszka, Z., Wachowiak, A. (1997). *Podstawowe pojęcia i zagadnienia socjologii rodziny*. Poznań.
- Winiarski, M. (1999). Model – wzorzec. W: D. Lalak, T. Pilch (red.). *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*. Warszawa.
- Zimny, T. (2007). *Metody statystyczne w badaniach i diagnostyce pedagogicznej*. Szczecin.
- Żegnałek, K. (2008). *Metody i techniki stosowane w badaniach pedagogicznych*. Warszawa.

Streszczenie

W artykule omówiono aspekty metodologiczne pedagogiki rodziny. Biorąc pod uwagę fakt, że pedagogika rodziny jest subdyscypliną pedagogiczną, wyróżniono trzy jej podstawowe płaszczyzny badawcze. Pierwsza płaszczyzna dotyczy prowadzenia badań odnoszących się do genezy pedagogiki rodziny. Drugą płaszczyznę stanowią badania dotyczące współcześnie realizowanej pedagogii w rodzinie. Trzecia płaszczyzna badawcza porusza kwestię możliwości wykorzystania wyników badań empirycznych dla stałego udoskonalania wychowania w rodzinie oraz tworzenia programów, które służyłyby pomocą dla opracowywania modeli działań wobec rodziny.

Summary

The article discusses the methodological aspects of family pedagogy. Taking into account the fact that family pedagogy is a subdiscipline of pedagogy, three basic areas of research were distinguished. The first one applies to conducting research relating to the genesis of family pedagogy. The second area is the study of contemporary pedagogy implemented in a family. The third one refers to the use of the research results of empirical studies for continuous improvement of education in a family and to create programs that would be serve as a help to construct a model for the development of activities for the family.